

Nr 1022

Av herr **Svensson** i Vä m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 95, angående riktlinjer för jordbrukspolitiken m. m.

(Lika lydande med motion nr 817 i Första kammaren)

Stockholm den 24 april 1967

Gustaf Svensson (cp) *Sven Vigelsbo (cp)* *Sven Johansson (cp)*
i Vä
Bertil Jonasson (cp) *Anders Dahlgren (cp)*

Nr 1023

Av herrar **Ohlin** och **Hedlund**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 99, angående bemyndigande att sälja viss staten tillhörig fast egendom, m. m.

(Lika lydande med motion nr 819 i Första kammaren)

Frågan om statens och kyrkans markförsäljningar är av stor betydelse för kommunerna. Enligt markpolitiska utredningens undersökningar har kommunerna under senare år köpt drygt 1 000 ha statlig och kyrklig mark per år. En av samma utredning företagen kommunenkät visar att även i fortsättningen kommer betydande marköverlåtelse att bli aktuella. Omkring 1 500 ha statlig och kyrklig mark kommer årligen att behövas för samhällsbyggande under perioden 1965—1984.

Genom sitt ansvar för bebyggelseplanering och bostadsförsörjning måste kommunerna bedriva en aktiv markpolitik och har därför tillerkänts legala möjligheter att genom tvångsförfarande skaffa sig äganderätt till mark i privat ägo som erfordras för samhällsbyggnaden. Införande av kommunal förköpsrätt till mark innebär ett ytterligare tillskott till kommunernas möjligheter i detta avseende.

När det gäller mark i statlig ägo har kommunerna inte på samma sätt möjlighet att utnyttja tvångsmedel. Statens mark är inte exproprierbar enligt expropriationslagens bestämmelser. I regeringens lagförslag om kommunal förköpsrätt får ej förköpsrätt utövas vid statens markförsäljningar.

Kyrkans mark och mark disponerad av allmänna institutioner, t. ex. universitet, är exproprierbar, såvida den inte anslagits av kronan (jfr nedan). Bl. a. på grund av det omfattande utredningsarbete som ofta erfordras för att utröna om kyrklig mark är anslagen av kronan eller inte har i praktiken expropriation av sådan mark inte tillgripits i nämnvärd utsträckning. Enligt en av markpolitiska utredningen gjord grov uppskattning torde ca 80 % av den kyrkliga jorden vara exproprierbar. Utredningens förslag att göra även återstoden av den kyrkliga marken exproprierbar har inte tagits upp av regeringen. Däremot föreslås att förköpsrätten skall gälla vid försäljningar av kyrklig jord.

Erfarenheten har visat att det ofta tar lång tid att genomföra förhandlingar mellan kommun och statliga och kyrkliga organ om markförvärv. Berörda kommuner anser sig icke sällan vara i betydligt sämre situation då det gäller att förvärva statlig eller kyrklig mark än vid förhandlingar med privata markägare. Ibland ställes från markförvaltande myndigheters sida vissa krav och villkor, vilka inte är förenliga med grunderna för expropriation. Rådande förhållanden är uppenbarligen inte tillfredsställande.

Genom långsiktig översiktlig planering kan kommunerna redovisa grunderna för sina markbehov. I olika sammanhang har rekommenderats en kommunal markberedskap på tio års sikt. Den statliga och kyrkliga mark, som beröres av samhällsuthyggnaden, måste i god tid ställas till kommunernas förfogande.

Statliga och kyrkliga marköverlåtelse till kommuner skulle avsevärt kunna underlättas om man från statens och kyrkans sida skaffade sig en realistisk bild av sina markbehov. Vaga föreställningar om framtida markbehov, som hittills i många fall bidragit till att komplicera förhandlingarna, skulle därigenom bli undanröjda. I direktiven till de statliga markförvaltande myndigheterna bör vidare framhållas att bedömningar i samband med markförsäljningar om lokalisering av anläggningar för allmänt ändamål bör grunda sig på kommunens bebyggelseplanering. Statliga och kyrkliga byggnader och anläggningar bör rationellt inordnas i denna planering.

Vi förordar därför, att planverket och byggnadsstyrelsen gemensamt ges i uppdrag att — i samråd med kommuner, statliga och kyrkliga myndigheter — utreda och kartlägga det statliga och kyrkliga markbehovet på 5—10 års sikt. Med ledning av denna kartläggning bör det ankomma på byggnadsstyrelsen att söka nå principöverenskommelser med kommunerna av innebörden att kommunen på ett tillfredsställande sätt skall sörja för det statliga och kyrkliga markbehov som beräknas uppkomma.

En annan viktig fråga i detta sammanhang gäller samordningen vid handläggningen av ärenden om marköverlåtelse. I proposition nr 99 föreslås, med hänvisning till vad chefen för inrikesdepartementet anför i proposition nr 100, att statens förhandlingsnämnd tillföres uppgiften att svara för samordningen i vissa statliga markförsäljningsärenden. Nämnden skall efter över-

enskommelse kunna åta sig att föra förhandlingar för markförvaltande myndighets räkning och i dess ställe slutligt handlägga försäljningsärende. Markpolitiska utredningen föreslog att byggnadsstyrelsen skulle tilldelas denna samordningsuppgift.

I proposition nr 100 anföres inte något skäl för att statens förhandlingsnämnd skulle vara att föredra framför byggnadsstyrelsen för denna uppgift. Det förefaller olämpligt med hänsyn till markärendenas beskaffenhet och betydelse för samhällsbyggandet att förhandlingar i dessa frågor sammanblandas med förhandlingsämnen inom helt andra områden, vilket regeringens förslag skulle innebära. Förhandlingsnämndens funktion rör väsentligen ekonomiska mellanhavanden mellan staten och landstingen på sjukvårdens område. Byggnadsstyrelsen svarar bl. a. för statens lokalförsörjning. Styrelsen har dessutom en funktion som samrådspart i mark- och hyresfrågor. Vi föreslår därför, att byggnadsstyrelsen ålägges uppgiften att verka för sammanhållningen av de statliga markförhandlingarna.

Frågan om formerna för förhandlingar rörande pris och övriga villkor vid kyrkliga markförsäljningar har i alltför ringa grad behandlats i regeringens propositioner nr 99 och 100. Vi anser det angeläget att man även i detta sammanhang söker effektivisera och förenkla förfarandet. Det synes oss t. ex. ändamålsenligt att förhandlingar föres i sådan ordning att säljarsidan gentemot sökanden företrädes av enbart stiftsnämnden eller kammarkollegiet. För att beakta de intressen vederbörande pastorat eller församling kan ha bör dock dessa ges tillfälle att yttra sig över förhandlingsresultatet innan slutlig ställning till detta tas. Vi föreslår att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär förslag till förenkling och effektivisering av formerna vid förhandlingar om försäljning av kyrklig mark samt förslag till ändringar i kyrkliga försäljningslagen och berörda förordningar som eventuellt kan förändras därav.

I föreliggande proposition nr 99 föreslås inrättande av en statskommunal marknämnd den 1 januari 1968. Nämnden skall bl. a. vid oenighet mellan staten och kommun om pris och övriga villkor på grundval av expropriationslagens värderingsprinciper meddela slutgiltigt och bindande beslut i dessa frågor.

Frågan om marknämnd behandlas i folkpartiets och centerpartiets gemensamma motion rörande markpolitiska frågor i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 100. Med hänvisning till nämnda motion föreslår vi att förslaget att inrätta sådan nämnd avslås och att i stället statens mark göres exproprierbar enligt expropriationslagens grunder. Beträffande den kyrkliga marken föreslår vi att även sådan mark som anslagits av kronan — dvs. där staten har formell rätt till marken men kyrkan åtnjuter stark besittningsrätt till denna — göres exproprierbar. Det innebär att all kyrklig jord blir exproprierbar.

Införande av kommunal expropriationsrätt till statlig mark och kyrklig

mark anslagen av kronan innebär att enhetliga principer kan tillämpas oberoende av äganderättsförhållandena. Med dessa reformer åstadkommer man likvärdiga förutsättningar vid kommuns förvärv av statlig eller kyrklig mark som vid kommuns förvärv av privatägd mark. Bl. a. står möjligheter till s. k. kvalificerat förhandstillträde öppna för kommunen om marken är exproprierbar. Vid expropriation avgöres prisfrågan av helt opartiska experter, som har kännedom om lokala förhållanden beträffande markpriser, bebyggelseplanering och samhällsbyggande. Expropriationsdomstolarna har en omfattande praxis att stödja sig på.

Med stöd av det anförda hemställes,

att riksdagen måtte

1. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag som syftar till att ge planverket och byggnadsstyrelsen uppgiften att gemensamt — i samråd med kommuner, statliga och kyrkliga myndigheter — utreda och kartlägga det statliga och kyrkliga markbehovet på längre sikt,

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till förenkling och effektivisering av formerna vid förhandlingar om försäljning av kyrklig jord samt till ändringar i kyrkliga försäljningslagen m. m. som eventuellt kan föranledas därav,

3. med avslag på Kungl. Maj:ts förslag att statens förhandlingsnämnd tilldelas uppgiften att svara för samordningen i vissa statliga markförsäljningsärenden besluta att byggnadsstyrelsen tilldelas denna uppgift,

4. med avslag på Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av en stats-kommunal marknämnd besluta att statens mark göres exproprierbar enligt expropriationslagen, samt

5. besluta att sådan kyrklig mark, som staten har formell äganderätt till och som därför hittills ej omfattats av bestämmelserna, göres exproprierbar enligt expropriationslagen.

Stockholm den 25 april 1967

Bertil Ohlin (fp)

Gunnar Hedlund (cp)